

u s u l g e r e ğ i

Bu metin 2003 yılında, Aras tarafından, iki oyunu tek ciltte bir araya getiren *Yüreğim Dağlardadır / Yaşamak Vakti* adlı kitapta yayımlanmıştır.

Bugün bu iki oyunu, gözden geçirilmiş çevirileriyle ayrı başlıklar halinde sunuyoruz.

Bu eserin çevirisi, 1940 yılında, ABD'de, *Harcourt, Brace and Company* yayınevi tarafından yayımlanan *Three Plays: My Heart's in the Highlands, The Time of Your Life, Love's Old Sweet Song*'dan yapıldı.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

YÜREĞİM
DAĞLARDADIR

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UÇU 235

Yüreğim Dağlardadır
William Saroyan
My Heart's in the Highlands

© 1939 William Saroyan

© 2019 Aras Yayıncılık

*Bu kitabın yayım hakları
AnatoliaLit Ajans aracılığıyla alınmıştır*

Yayıma Hazırlayan

Lora Sarı

Kapak Fotoğrafı

Boğos Boğosyan

(William Saroyan, arkasında Ararat Dağı, Ermenistan, 1978)

Kapak Tasarımı

Aret Gıcır

Kapak Uygulama

Melisa Arsenyan

ISBN 9786052100455

Baskı ve Cilt

Sena Ofset, 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul

Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

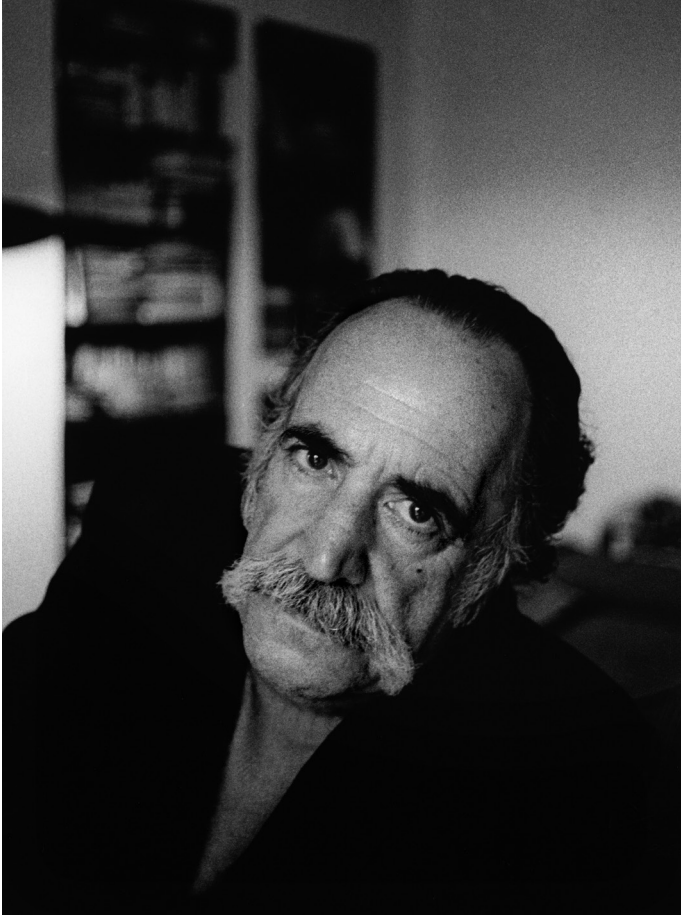
Haziran 2019, İstanbul

YÜREĞİM
DAĞLARDADIR

WILLIAM SAROYAN

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
ECE EROĞLU

Fotoğraf: Ara GÜLER

WILLIAM SAROYAN
1908-1981

William Saroyan

William Saroyan, Bitlis'ten Amerika'ya göç etmiş Ermeni bir ailenin, orada doğan ilk ferdi olarak 31 Ağustos 1908'de California eyaletinin Fresno kasabasında dünyaya geldi. Bir Presbiteryen rahibi olan babası, Saroyan üç yaşındayken ölünce, annesi, onu ve üç kardeşini yetimhaneye vermek zorunda kaldı. Yetimhanede geçirilen beş yıldan sonra çocuklar annelerine kavuşarak Fresno'da yeniden bir araya geldiler.

Eğitim sistemiyle yıldızı bir türlü barışmayan Saroyan on beş yaşında okulu terk etti. Aralarında cenaze işlerinin de bulunduğu, insana pek de ilham vermeyen birçok işte çalıştı. Asıl hedefi yazar olmaktı, bunun için bir yandan da öyküler yazmayı sürdürüyordu. Öyküleri birçok editör tarafından geri çevriliyordu. Yazmaktan neredeyse vazgeçmek üzereyken, açlıktan ölmek üzere olan genç bir yazarı anlatan "The Daring Young Man on the Flying Trapeze" adlı öyküsü *Story* dergisi tarafından 1933 yılında kabul edildi. Bu, Saroyan için bir dönüm noktasıydı. Derginin editörlerinden hiçbir davet almadığı halde, onlara, 1934 yılının Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü göndereceğini yazdı. Gönderdi de. Kısa sürede öyküleri *The American Mercury*, *Harper's*, *The Yale Review*, *Scribner's*, *The Atlantic Monthly* gibi dergilerde yayımlanmaya başladı. 1934 yılının Ekim ayında Random House yayınevi Saroyan'ın *The Daring Young Man on the Flying Trapeze, and Other Stories* isimli kitabını yayımlamaya hazırdı artık. Kitap o yılın

en çok satan öykü kitabı oldu. Saroyan edebiyat dünyasına bomba gibi düşmüştü. Bundan sonra hep yazdı, yazmaktan ve gezmekten başka şey yapmadı. Bir süre Paris’te yaşadı. Elli seneyi aşan kariyeri içki ve kumar alışkanlığı yüzünden inişli çıkışlı da olsa Saroyan hep başarılı ve üretkendi. Yazar 1939’da *The Time of Your Life* (2003’te Aras tarafından *Yaşamak Vakti* adıyla yayımlanan oyun 2019’daki gözden geçirilmiş yeni baskısında *En Güzel Günlerin* adını almıştır) oyunuyla Pulitzer Ödülü’nü kazandı ancak sanatın zenginlerin hâkimiyetinde olmasından rahatsız olduğunu belirterek bu ödülü reddetti.

Saroyan ömrü boyunca altmışı aşkın kitap –öykü, oyun ve roman– yazdı. Düzyazıda kendine özgü bir tarz yarattı. Akıcı, konuşur gibi, coşku dolu bu edebi tarz kendi adıyla “*Saroyanesque*” olarak anılır oldu.

Kendisinin de söylediği gibi, öykülerinde tek bir şeyi anlattı Saroyan: insanı. Yazarken içten ve yalındı. Onun eserlerinde, süslü tabirler, söz oyunları aramak boşunadır; aslanan, öykünün bütünü ve konudur.

William Saroyan, klasik tabirle hızlı bir hayat yaşadı. Dünyayı ve 1964’te geldiği Türkiye’de ata yurdu Bitlis’i gezdi, evlendi, boşandı, sonra aynı kadınla tekrar evlendi, sonra yine boşandı. 1981 yılında, doğduğu yerde, Fresno’da öldüğünde, adı Amerikan edebiyatının en iyi kısa öykü, roman ve oyun yazarları arasına çoktan yazılmıştı.

Köklerine ve atalarının kültürüne bağlılığıyla, 1935’te, Avrupa gezisinin bir durağı olarak Sovyet Ermenistanı’nı ziyaret etti. 1978’deki üçüncü ve son ziyaretinde, yetmişinci yaş gününü de dostlarıyla birlikte orada kutladı. Vasiyeti üzerine, naaşının bir bölümü Erivan’daki ünlüler panteonuna gömüldü.

William Saroyan'ın Oyunları Üzerine

William Saroyan tiyatro üzerine görüşlerini (daha açıkça söylemek gerekirse, zamanın tiyatro anlayışına karşı oldukça sert bir meydan okuyan görüşleri) *Yüreğim Dağlardadır* ve *En Güzel Günlerin* oyunlarına yazdığı önsözde açıkça ortaya koyduğu için burada bunları tamamlayıcı bazı bilgiler vermekle yetineceğim.

Yüreğim Dağlardadır ve *En Güzel Günlerin*, Saroyan'ın yazdığı en önemli iki oyun olarak kabul edilir. İkinci Dünya Savaşı patlak vermek üzereyken yazılan bu oyunlar, sırayla 1914 ve 1939 yıllarının sonbaharında geçmektedir (bu dönemlerin gelişigüzel seçilmediğini belirtmeye sanırım gerek yok).

İki oyunda da ana rol, yazarı çağrıştıran karakterlere verilmiştir: Toz-dumana boğulmuş (hatta tozutmüş diyelim şuna) bir dünyaya karşı sözcüklere yaslanarak direnen genç bir adam. *Dağlardadır*'da Ben Alexander, *En Güzel Günlerin*'de Joe, uygar tabakanın onayladığı anlamda meslek sahibi olmayan, ama kendileri için büyük önem taşıdığı anlaşılan uğraşlara sarılmış kişilerdir. Bu seçimlerinden ötürü herhangi bir utanç ya da eziklik duymazlar. (Ben, kimsenin yayımlamadığı şiirler yazmaktadır, Joe ise egemen sınıflarca “marjinal” olarak adlandırılacak bir avuç insanı yönlendirmeyi kendine iş edinmiş görünür.) *Yüreğim Dağlardadır*'ı okurken Saroyan'ın ilk kitabında rastladığımız, tamtakır bir odada aç biilaç öykü yazar “Genç Trapezci”yi anımsamamak olanaksız. Buna karşılık ikinci oyunda

Joe'nun maddi bir sorunu yoktur, fakat yine de parayı önemsemeyiz; ileride hemen hemen eline ne geçtiyse içkiye, kumara (ve "bir de palto"ya) yatırmış olmakla övünecek Saroyan'ın habercisi gibidir. Bu tiplerden hareketle, yazarın *En Güzel Günlerin*'e 1940 yılında verilen Pulitzer Ödülü'nü (varsılların sanatı beslemesine ilke olarak karşı olduğunu belirterek) reddetmesi pek şaşırtıcı değil.

Yüreğim Dağlardadır ilk kez Saroyan'ın 1938'de basılan *Three Times Three* adlı yapıtında yer alan bir öykü olarak karşımıza çıkar. Öyküden oyuna geçişte eklenen ayrıntılardan biri, ailenin Ermeni olmasıdır. Böylece oyunun yalın olay örgüsüne hâkim olan barınaksızlık temasına yeni bir boyut kazandırılmış olur. Bu elbette akla o anda geliverip iliştilmiş önemsiz bir "etnik renk" değil: Saroyan, *Obituaries* adlı kitabında oyunun (ve öykünün) İskoçyalı karakteri Jasper MacGregor'u (yani "yüreği dağlarda olan adam") da Ermeni kimliğinin bir uzantısı olarak gördüğünü, bu ismi arzu edersek "Kaspar der Krikor" olarak okuyabileceğimizi yazıyor. Bu bilgiyi Saroyan'ın yapıtlarını derinlemesine inceleyen birçok makalesi bulunan akademisyen David Stephen Calonne'un aktarmasına borçluyum; Calonne'un *En Güzel Günlerin* üzerine yazdıklarıysa okur için önemli bir özet oluşturuyor:

Saroyan, en büyük oyunu olan *En Güzel Günlerin*'i, kendi tasavvurundaki hayatın acı dolu komedisini tiyatroya aktarma girişimi olarak gördü. 1939'da yazılan ve modern hayatın kafa karışıklıklarıyla paradokslarını resmeden oyun absürd tiyatronun habercisi oldu. (*Godot'yu Beklerken* 1952'de, Ionesco'nun *Kel Şarkacı*'sı 1948'de ortaya çıktı.) (...) Felsefi olarak oyunun merkezinde, zaman ile insanın kendi hakiki benliğine ulaşmak için verdiği çaba

arasındaki ilişki yer alıyor. (...) Saroyan'ın detaylarda saklı bazı imalar ve Joe'nun açık bir biçimde zaman sorunu üzerine söyledikleri aracılığıyla, dünya tarafından dayatılan "gerçekliğin" aşılması gerektiğini göstermeye çalıştığı bellidir – oyunun kişileri ancak kendilerini zamanın boyunduruğundan kurtararak hakiki benliklerini yakalayabilirler. Zaman kısıtlayıcı, durağan, steril bir ölüm yolculuğu değil, hayat dolu, sonsuz, akıcı bir yaşam boyutu olarak algılanmalı ve yaşanmalıdır. (...) Oyun hakkında kaleme alınan ilk eleştiri yazılarında bahsi geçen "yapısal ve kurgusal dağınıklıklar" aslında oluş halinin, başkalaşım halindeki bir benliğin dünyasının anlatılamazlığını yakalama çabasından başka bir şey değildir.*

Bu türden irdelemelerle pek sık özdeşleşmeyen Hollywood'un *En Güzel Günlerin*'i 1948 yılında sinemaya uyarladığını, filmde başrolü James Cagney'in oynadığını meraklıları için belirtelim.

Aziz Gökdemir

---

* Calonne, David Stephen, *William Saroyan: My Real Work Is Being*, (Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina Press, 1983) s. 83-87.

Dünyanın şairlerine.
Hayatları şiir olan o basit ve yüce insanlara.
Yaşlanmış çocuklara, çocuk olan çocuklara.
Dağlardaki yüreğe.

Önsöz

Tiyatro, oldum olası, normal sayılabilecek, Tanrı'nın inayetiyle acılardan uzak kalmış, kendi hayat tecrübelerini başkalarının hayat tecrübeleriyle karşılaştırmak isteyen insanların gittikleri bir yer olmuştur. Kendi tecrübelerini, sahnede rol alan ya da oyunu yazan kişinin, ya da her ikisinin veyahut, verdikleri tepkiye dayanarak, diğer izleyicilerin tecrübeleriyle karşılaştırmak isteyen insanların gittiği bir yer...

Bir insanın tiyatroya gidip bir oyun izlemesi için pek çok neden vardır. Biri can sıkıntısından kurtulmak için giderken, bir diğeri, her şeyi kendine dert etmekten kurtulmak, rahatlayıp sakinleşmek ve başkalarının dert etmesini izlemek için gider. Biri hayallere dalmak, bir başkası uyandırılmak için gider. Kimisi, o anda ve önündeki yıllar boyunca yapacak başka hiçbir şeyi olmadığı için gider. Kimisi de sosyal etkinlik olduğu için gider; güzel giysiler giyip kendini hoş hissetmek için iyi bir fırsattır bu.

Ben tiyatroya dünyanın başka bir halini görmek için giderim. İnsan gerçekliğinin başka bir boyutunu görmek için. Eğer gördüğüm şey yanlışsa, bunun önemi yoktur benim için. Çünkü yanlış olduğunu bilirim. Eğer doğruysa ne âlâ, bundan zevk alırım. Sanat dünyadan çıkmadır, ona aittir, ondan asla kaçamaz. Dünya bana hep ilginç gelir. O yüzden tiyatro da ilginç gelir. Bir oyunu sevmeyebilirim ama ondan sıkılmam mümkün değildir. Çünkü ben bir yazarım.

Tiyatroya bu şekilde bakan başka insanların da var olduğunu biliyorum. Bunların hepsi yazar değil. Hatta bu dünyadaki en sıkıcı insanlar genellikle yazarlar arasından çıkıyor. Dünyada canı hiç sıkılmayan bir sürü insan var. Bunlar genellikle kendileri de sıkıcı olmayan kişiler. Ve çoğunlukla bunlar çocuklar oluyor.

Çocuk milleti, taze, hevesli, meraklı, masum, yaratıcı, sağlıklı ve inançla dolu; yetişkin milleti ise yıpranmış, sefih, yaratıcılıktan yoksun, sağlıksız ve inançsız.

Bazı tiyatro eleştirmenleri bu basit oyunu anlayamadıkları için içtenlikle üzüldü, bazıları da oyunu çok sıkıcı buldu. Bu oyunda sıkılması gerekenlerin sıkılmış olmasının benim için hiçbir mahzuru yok. Ben, son derece iyi bir insanın da bu oyundan sıkılabileceğini, kafasının karışabileceğini ya da oyunu mantıksız bulabileceğini, hatta mantıksız bir zıvalık olarak görebileceğini bilecek kadar insanları anlayabildiğime inanıyorum. İşin içine bol miktarda hayal gücü katmak suretiyle, böyle birini çıldırmış ya da kalın kafalı addetmemek de mümkündür. Ben ona dinlenme, yaratıcılık ve okuma salık veririm ancak.

Eğer bu oyun bir insanı sıkabiliyorsa, onu sıkmamış olan bir oyun var mıdır, ya da onu sıkmayacak başka bir şey olabilir mi, merak ediyorum doğrusu. İşte size yanı başınızdaki sokak kadar gerçek bir oyun. Ayakkabılarınızın altındaki toprak ya da kaldırım kadar, başınızın üstündeki gökyüzü kadar doğal. Dünya edebiyatındaki herhangi bir fabl kadar doğru. Bu oyundan sıkılan, birdenbire karşısında İsa Mesih'i, devasa bir su kütesine meydan okuyup onun üzerinde yürürken görse, yine sıkılır.

Gerçeğin anlamı neyse, oyunun anlamı da odur. Bu da, bendeniz ya da bir başkası tarafından, "Efendim, bu

oyunun anlamı...” diye başlayan cümlelerle ifade edilebilecek bir anlam değildir. İnsan gerçek bir şeyde, mesela dünyanın kendisinde, New York gibi bir şehirde, okyanusta, uçan bir kuşta, bir adamın ölmesinde ya da bir bebeğin dünyaya gelmesinde anlam aramaz. Bu türden açıklamaları, her şeyi açıklayabilen ama hiçbir şey anlamayan dev entelektüellere bırakıyorum.

Bu oyunun mesajı ile düsturuna gelecek olursak, ki dünyada daha eskisi ve basiti yoktur, o da şudur: İyi bir insan olmak, kötü bir insan olmaktan daha iyidir. Bu doğal olarak böyledir.

Kanımcı Amerikan tiyatrosunun temel sorunu, “oyun” ögesinin Amerikan oyun yazarlarınca tamamen unutulup oyunların dışında bırakılmasıdır. Aslında Amerikan oyunları oyun değildir. Onlar, kural olarak, gerçekliğin türlü, genellikle de kederli halleri üzerine yazılmış yazılardır. Kural olarak, sıkıcı ve iç karartıcıdır. İnsanlar için bu oyunlara gitmenin tek zevkli yanı, iki-iki buçuk saatlik baş ağrısından sonra açık havaya çıkıp dünyanın o yalın ve mekanik olmayan gerçekliğinden içlerine bir nefes çekmektir.

Ben, kendi işlerini şiddetle öven ve tavsiye eden biri olarak ün yapmışımdır; bu ünüm yersiz de değildir. Yaptığım işe inanırım ve insanların yazdığım şeyleri bilmelerini isterim. Bunun onlar için iyi olacağına inanırım. Eğer böyle şeyler söylemek beni burnu büyük yapıyorsa, o zaman böyle olmaya devam etmekten başka çarem yok. Bununla beraber, şu ana kadar savunduğum hiçbir şey kişisel olmamıştır. Benim için, kendim olma hakkı, uğrunda kavga edilecek diğer haklar kadar önemli değildir; günümüzün dünya meseleleri arasındaki en önemli mücadele alanı değildir yani bu. Ama hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim

ki, kendi hayatım açısından, bundan daha önemli bir mesele de yoktur. İyi bir adamın işini yapmasını engellersen, herkesin işini engellemiş olursun. Bu faşizmdir ya da değildir ama benim fikrime göre alçakça bir şeydir ve kişisel olarak böyle bir şeyi asla hoş görmem.

Benim için, sanat, yaşam ve tiyatrodaki dürüstlük ve gerçeklik, doğruluk ve hayal gücünü savunmanın, bunu bireyselliğe düşmeden yapmanın yolu, kendi yapıtlarımı bir karşılaştırma zemini olarak alıp onlar özelinde tartışmaktan geçiyor.

Kendim gibi olabilmek –yani dürüst, bozulmamış ve yaşamının ve sanatın sunduğu sağlam olasılıklarla sürekli ilgilenen biri olabilmek– benim için önemlidir ve bu herkes için geçerlidir. Tiyatroda mesela, eğer ben bu sınavı geçebilirsem (ne yazık ki bunu başarıyla yapmak zorundasınızdır), o zaman belki daha yetenekli olan başkaları da aynı şeyi yapmaya yüreklenebilirler. Bunun sonucunda, muhtemeldir ki, dünyanın en büyük ülkesi, hem sanatta, hem de gündelik hayatta gerçekten dünyanın en büyük ülkesi olacaktır. Olması gerektiği gibi.

Ben dünyada Amerika gibi bir yer olmadığından eminim. Kendi türünde dünyanın bir numarası; ben de onun sonuculuğa düşmesini istemem. Böyle bir yer daha önce hiç olmadı. Böyle bir halk daha önce hiç olmadı. Bu konuda çaba göstermeyen ya da bunu kale almayan, bir sanatçı ve Amerikalı olarak hata etmiş olur. Ne yaptığımızın ya da bunun nasıl karşılandığının hiçbir önemi yok.

Ben beş yıldan beri Amerikalı bir yazarım. Birkaç haftadır da Amerikalı bir oyun yazarıyım. Yine de tek bildiğim şu ki, aslında henüz işin başında bile değilim. Önemli gerçek –esas gerçek– gelmesi beklenen ve umut edilen bir

şey olarak duruyor henüz. Ben bu gerçeğin, zorla, kendini gösteremeyeceği bir yere, mesela bunu kimseye anlatamayacak olan bir fabrika işçisine, yani masum fakat suskun bir zihne gelmesini istemem. Sırf yazarız diye dünyadaki diğer insanlardan aşağı olacak değiliz. Bildiğimiz azıcık şeyi dile getirmekte teknik beceri olarak onlardan üstün olabiliriz, ama şu anda olduğu gibi, ruh olarak onlardan aşağıda olmak harcımız olmamalı bizim.

Ben istiyorum ki, gerçekten oyun yazmayı bilen adamlar, yüzde yüz güvenilir olduğuna inandıkları köhnemiş tekniklerle oyun çatmaktansa adam gibi oturup oyun yazsınlar. İstiyorum ki, mesela, hiçbir şeyin hakikat ve dürüstlükten daha garantili olmadığını akıllarından çıkarmasınlar. Herkesi her zaman kandırabilirsiniz, ama yalnızca insanların içindeki aptal yandır o kandırdığınız; bunu yapmak ne öyle büyük bir kahramanlık ne de kırmızı kurdelelik bir iştir.

Amerikan tiyatrosu diye bir şey yoktur demek yanlışdır, hatta bir ölçüde budalalıktır. Amerikan dünyasının ve Amerikalıların bize sunduğu dramatik malzemeye eşdeğer bir Amerikan tiyatrosunun henüz var olmadığını söylemekse çok yerinde, hatta ferasetlice olur.

Amerikan hayatının gündelik draması, bilinçsizlik içinde yuvarlanan, daha doğrusu ufak ufak deliren ya da bunayan, kendi mekanikliğine gömülmüş Amerikan dramasının uzağında, kendi güzel yazgısının yolunda ilerliyor.

Amerikan hayatı, Amerikan drama sanatı için halen bir bilinmezliktir.

Artık on-on bir (ya da bir-iki) tiyatro uzmanının –oyun yazarları, yönetmenler, oyuncular, sahne tasarımcıları, besbeciler ve diğerlerinin– Amerikan drama sanatını Amerikan gerçekliğiyle tanıştırmasının vakti gelmiştir.